

คำอธิบายบทบาทของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) ในระบบนิเวศ (ecosystem)

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) หรือ สพภ. มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ บนฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพ องค์ความรู้ นวัตกรรม ทรัพย์สินทางปัญญา ควบคู่กับการอนุรักษ์และแบ่งปันผลประโยชน์ ขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์/แผนงานที่สำคัญ ได้แก่ 1) สร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจชุมชน และภาคธุรกิจตามแนวทาง BEDO-BCG เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 2) พัฒนาระบบข้อมูล องค์ความรู้ และนวัตกรรมด้านความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อปกป้อง คุ้มครอง เผยแพร่ และใช้ประโยชน์ และ 3) เสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนทั้งในและต่างประเทศ เพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยภายใต้ระบบนิเวศดังกล่าว สพภ. ได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนและเติมเต็มระบบนิเวศให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ทั้งในส่วนของ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้วยแนวปฏิบัติที่ดีต่าง ๆ เช่น ยกกระดับชุมชนให้เป็นศูนย์เรียนรู้ พัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการให้ได้รับการรับรอง และเพิ่มมูลค่า หรือผลักดันสินค้าให้เข้าสู่ช่องทางการตลาด เป็นต้น การพัฒนาระบบข้อมูลองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือการสร้างสรรค่นวัตกรรมใหม่ ๆ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ จากทั้งภายในและต่างประเทศ ทั้งเครือข่ายภาควิชาการ หน่วยงานราชการ และชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การส่งเสริมให้ชุมชนมีการปันรายได้บางส่วนกลับไปอนุรักษ์ฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพต้นทาง หรือในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง” ที่นับได้ว่าเป็นบทบาทสำคัญที่สร้างความแตกต่างในการดำเนินงานของ สพภ. กับหน่วยงานอื่น ๆ ภายในระบบนิเวศแห่งนี้

การดำเนินงานของ สพภ. ในการเข้าไปมีบทบาทกับระบบนิเวศ จะแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ **ระยะที่ 1 ต้นน้ำ** เป็นการดำเนินการสำรวจและรวบรวมทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ BCG ในทุกระดับ โดยกิจกรรมสำคัญที่ดำเนินการในระยะนี้ เช่น สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูล พัฒนาศูนย์ข้อมูลกลางด้านการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น **ระยะที่ 2 กลางน้ำ** พัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่มีศักยภาพสูงและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และ**ระยะที่ 3 ปลายน้ำ** ส่งเสริมธุรกิจและตลาด มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์และบริการสามารถเข้าสู่ช่องทางการตลาด เพื่อเพิ่มโอกาสในการจัดจำหน่ายได้มากขึ้น

ทั้งนี้ การพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศนั้น สพภ. ได้มีการกำหนดลำดับความสำคัญของการพัฒนา เพื่อคัดเลือกพื้นที่ในการพัฒนาที่มีความสำคัญก่อนเป็นลำดับแรก และเพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนกับการพัฒนาของหน่วยงานอื่น ๆ โดย สพภ. จะแบ่งความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสัตว์ ด้านพืช ด้านจุลินทรีย์ และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จากนั้นจึงนำมาพิจารณาประกอบกับหลักเกณฑ์ที่ สพภ. กำหนด เพื่อค้นหาพื้นที่เป้าหมายที่ควรเข้าไปส่งเสริม สนับสนุน หรือแก้ไขปัญหา โดยหลักเกณฑ์ที่ สพภ. พิจารณาประกอบด้วย 1) เป็นพื้นที่ในเขตอนุรักษ์ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) กำลังประสบกับปัญหาไฟป่า หรือฝุ่นละออง PM 2.5 3) เป็นพื้นที่เสื่อมโทรม และ 4) ชุมชนมีรายได้น้อย เช่น การจัดทำแนวทางในการปกป้องคุ้มครองการใช้ประโยชน์และการบริหารจัดการเมล็ดพันธุ์ จังหวัดเชียงใหม่ การพัฒนาศักยภาพทางธุรกิจและการตลาดฯ เพื่อสกัดน้ำมันหอมระเหย จังหวัดอุทัยธานี และการติดตามและ

ประเมินผลธนาคารข้าวไร่พื้นเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งชุมชนที่มีอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่น แตกต่าง และมีความน่าสนใจ เช่น ชุมชนอู๋ปั้ง จ.น่าน ชุมชนพิมาย จ.ศรีสะเกษ และชุมชนบ้านตาล จ.นราธิวาส เป็นต้น

เช่นเดียวกันกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ที่ สพท. ได้ให้ความสำคัญตลอดทั้งวงจรชีวิตเศรษฐกิจหมุนเวียน ตั้งแต่กระบวนการผลิต (Make) การใช้ (Use) และการฟื้นฟู (Return) โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการสร้างความสมดุลในการนำทรัพยากรมาใช้ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ สพท. ดำเนินการออกแบบร่วมกับชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ เช่น ธนาคารความหลากหลายทางชีวภาพ (Community BioBank) เป็นการนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์พร้อมกับการเก็บรักษาทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่มีการดูแลรักษาและบริหารจัดการโดยชุมชน การแบ่งปันรายได้กลับไปอนุรักษ์ฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนของตนเอง ตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) และการตอบแทนคุณระบบนิเวศตามหลักการ PES (Payment for Ecosystem Service) ให้ผู้ได้รับประโยชน์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และแทนคุณระบบนิเวศในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับผู้ที่ดูแลรักษาอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศนั้น ๆ เพื่อให้คงไว้ซึ่งบริการหรือประโยชน์อย่างยั่งยืนที่ได้รับจากระบบนิเวศ เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้ว สพท. ยังมุ่งเน้นการทำงานร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน รวมทั้งการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ เช่น การทำงานร่วมกับ โรงแรม สุวรรณภูมิวิลล่า ท็อป ซุปเปอร์มาร์เก็ต และร้าน อดท.มาร์ท เพื่อเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายสินค้า ทำให้มีโอกาสในการจำหน่ายสินค้าของชุมชนได้มากขึ้น การทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยสวนดุสิต และวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืชเศรษฐกิจ การทำงานร่วมกับกรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 20 รายการ และการทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยท้องถิ่น จำนวน 11 แห่ง เพื่อขยายผลองค์ความรู้ในการผลิตและใช้ประโยชน์แมลงโปรตีน BSF เป็นต้น

โดยการดำเนินงานสำคัญที่สามารถช่วยสร้างคุณค่าและความแตกต่างในระบบนิเวศได้ คือ การส่งเสริมให้ชุมชนมีการปันรายได้บางส่วน กลับไปอนุรักษ์ฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง เป็นการนำทรัพยากรมาใช้และพัฒนาควบคู่กันไป จึงทำให้เกิดความยั่งยืน ทั้งในมิติทางด้านเศรษฐกิจ (ชุมชนมีรายได้จากการนำทรัพยากรมาใช้) มิติทางด้านสังคม (ชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขเพิ่มขึ้น) และในมิติทางด้านสิ่งแวดล้อม (ความหลากหลายทางชีวภาพได้รับการอนุรักษ์ และพัฒนา) เช่น โครงการธนาคารความหลากหลายทางชีวภาพระดับชุมชน ที่มีเครือข่ายกว่า 59 แห่ง และสามารถพัฒนาความหลากหลายได้กว่า 100 ชนิด ครอบคลุมกลุ่มทรัพยากรต่าง ๆ หรือการสร้างรายได้ให้ชุมชนมีรายได้รวมกว่า 92.56 ล้านบาท และชุมชนได้มีการปันรายได้ส่วนหนึ่งกลับไปดูแลฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ จำนวน 125 ชุมชน โดยเฉลี่ยการปันรายได้คิดเป็นร้อยละ 1.99 เป็นต้น

พิเศษ